

Úvodník:

Začalo to před koncem světa...

On se večírek Textů vždycky nějak vydaří. Tvrdí to i René ve svých denících a má pravdu, vždycky aspoň nějak. Někdy za chladných zimních rán mívám pocit, že by to mohl být jeden z důvodů, proč náš časopis dosud existuje. Ta už pravidelná setkání přátel v čase předvánočním, při kterých okupujeme kavárnu Pod Klenbou a utužujeme kolektiv. Stejně tak tomu bylo i tuto zimu, v pátek 15. prosince.

A jako vždy: výroční večírek byl o něco dochvilnější než číslo, které právě držíte v ruce. A proč výroční? Protože před pěti lety Texty vznikly. Nic nedaly na několik ohlášených a zaručeně jistých konců světa, ani na jiné skeptické výroky a vyhlídky. Pět let uběhlo a Texty snad přežijí i nástup milénia. Ale ne, že by se za tu dobu nic nezměnilo. Změnila se hospoda U Lva, která byla naším konspiračním sídlem. Za tu dobu zšedla, zdi ztmavly clonou cigaretového dýmu a odér nikdy nedoopravených záchodků postoupil dál do místnosti, snad až k druhému zrcadlu na zdi. Změnil se i časopis, který snad právě teď čtete. Jenom doufám, že k lepšímu.

Pavel Kotrla

Revue pro literaturu, filosofii a jiné

**poezie/próza/vzpomínky/
rozhovor/studie/recenze/
glosy/archivalie**

**Adresa redakce:
Křižkovského 10, PS 207,
771 80 Olomouc
e-mail: aluze@centrum.cz
tel.: 068/563 11 59**

<http://aluze.hyperlink.cz>

ALUZE

Obsah:

úvodník

Pavel Kotrla__2

poezie

Martin Štěpánek: Šachovnice__13

Zdeněk Volf: Rukojmím II, *** (Čekám),
Tah, Při sobě, Má hodina__14_15

Václava Veselá: Z misky__21

Daniel Rušar: Jarem (dědovi), Pálení, Zabi-
jačka__27

próza

Vilém Mrštík – René Kočík: Cesta do
Ruska__18_22

Bohumil Zbránek: Jak staříček védli kozu
k capovi__24_27

překlad

Ádám Bodor: Jaký vlastně je takový
průsmyk?, Vlkodlaci__4_6

Viktor Coj: Ohlédni se za sebou__28

comics

Michal Jareš: __16_17

rozhovor:

Raymond Bellour: „Slova a věci“ (rozho-
vor s Michelelem Foucaultem)__7_13

recenze

Pavel Kotrla: Hezký konec světa přeje
Živel č. 18__29_30

Erik Gilk: „Bojím se o život“ __30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267

756 24

tel. (0657) 643 567

pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344

755 01 Vsetín

tel. (0657) 619 531

knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 20, ročník V.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Ma-
lina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina; registrace u referátu kultury OkÚ Vse-
tín pod číslem VS-044/1999, internetová adresa:
www.inext.cz/texty

ÁDÁM BODOR

Jaký je vlastně takový průsmyk?

Ačkoliv nebylo nikde poblíž žádné lidské sídlo, prima v průsmyku, u státní silnice spojující dvě nížiny, se ve větru klímbala na červenobílém sloupku cedule označující autobusovou zastávku. Autobus tudy projíždí každým směrem dvakrát denně, ráno a v podvečer.

U paty sloupku seděla osamělá dívenka. Měla na sobě trochu nedbale ušitý, obyčejný hnědý plášť, na bosých nohou levné boly. V ruce držela síťovku s okurkami k nakládání. Přijela od jihu ranním autobusem, odněkud, kde se daří okurkám.

Takový průsmyk je dost větrné místo, ve čtrnácti stech metrech zpravidla bývá větrno, i za pěkného počasí šaty na člověku jen vlají. I té dívence, přestože seděla zády k zídce, povlávaly cípy pláště, nad ní povrzávala cedule autobusové zastávky.

Nebe bylo jasné. Do obou nížin bylo daleko vidět, do severní trochu dál, i když se na západě ztrácela v bělavém oparu. K západu a východu vybíhaly zalesněné i holé hřebeny hor, z vyšších horských hřbetů se táhly jazyky sněhu až k samé hranici lesa.

Trochu níže byla pod průsmykem v jedné serpentíně sběrna mléka. Z horských salašů sem mléko sváželi na povozech celé dopoledne. Deštěm vymleté cesty se napojovaly na silnici v průsmyku, podél kodrcajících se vozíků běželi chlapci ze salašů.

„Nechceš svézt kousek dolů?“ – volali na dívence.

Dívence se na ně skoro nepodívala. Jen zavrtěla hlavou, že nechce.

V průsmyku zastavilo také několik nákladních aut. Zatímco motor chládl, dívali se šoféři kolem, nahlíželi do obou údolí, kde v hloubi jehličnatých lesů probleskovaly serpentiny. Také oni se zeptali dívence, jestli nechce někam kousek svézt. Ale dívka nechtěla ani na jih ani na sever.

Kolem poledního, když kolem ní salašníci pospíchali k domovu, ptali se znovu, jestli nechce svézt kousek nahoru. Ale dívka nechtěla jet ani nahoru.

Seděla u paty sloupku a dívala se do dálky. Jen zřídka vstala, narovнала si šaty a přešla přes silnici, vypadalo to, jako by si prohlížela místo, kde dříve seděla zahleděná do

dálky. Její tvář byla jakoby nepřítomná, podívat se jí tak zblízka do očí, ale to by se nejspíš polekala. Tak ji tu zastihl i podvečer.

V podvečer bývají hory trochu smutné. Pustý průsmyk, z něž je vidět daleko k severu i jihu. Osamocená dívenka, kterou není radno polekat.

Když přijel půlsedmý autobus, nastoupila a jela dál k severu.

Vypadala trochu městsky, trochu venkovsky, trochu nejistě, trochu tvrdohlavě, přijela z jihu, někam dál k severu vezla okurky, zůstala jeden den v průsmyku.

Teď už se zdálo, že od rána čekala jen na ten půlsedmý autobus. A možná přece jen na něco jiného, možná marně. A možná jenom chtěla vědět: jaký vlastně je takový průsmyk?

Vlkodlaci

Zvoní. Za dveřmi postávají dva vlkodlaci. Už se známe, tvrdí, já jen přikývnu a pro někoho jiného snad s nepochopitelnou zdvořilostí jim dokořán otevírám dveře. Když u někoho vlkodlak vyčká, až je vpuštěn je to mimořádná událost, je třeba brát to jako poctu. Než dveře znovu zavřu, rozeběhnou se po bytě a hned se poschovávají. Bytosti jsou to nejen hrozně mazané, ale také netrpělivé a popudlivé. Sám od sebe se otevře jeden šuplík a jeden z vlkodlaků, jménem Hlebena, s ním prudce lomcuje. Posad' se raději na židli, začínám mu hned tykat, neboť vzhledem k jejich přirozenosti, se vlkodlakům tykat sluší. Hlebena na to jen vyplázne jazyk, načež se šuplík sám od sebe zavře. Neboli, jak by řekl obyčejný smrtelník, šuplík se zavře vlkodlakem. Druhý, jménem Semikurkán, se hrabe v kuchyni. Uh, uh, heká, co se tam, proboha, děje. Vyhrabal vzadu v komoře hrnek sádla, sádlo je ztuhlé na kost. Jestli máš hlad, řekni si, něco ti uvařím. Ó kdepak, já hlad nemám, povídá Semikurkán, naopak, byl bych rád, kdybys mi půjčil tenhle hrnek. Na mou věru, že ho vrátím. To sádlo ti tu samozřejmě nechám. Dobrá, povídám, tak ho roztopíme, hrnek si můžeš vzít. Hlebena vytahuje zpoza skříně staříčké žehlící prkno. A já chci tohle, tenhle krám. Jenom z něj odpárem to opálené plátno, protože pod ním, no, co to tady máme? Blebour a okolí, měřítko jedna ku sedmdesáti pěti tisícům. Jenže my se nechys-

táme do Blebouru a okolí, takže zakázané mapy jsou nám na dvě věci. My potřebujeme jen to prkno. Chtěl bych říct, že si vyprošuji, co to má znamenat, jaký Blebour a okolí, jedna ku sedmdesáti pěti tisícům. Ale nevydám ze sebe hlásku. Semikurkán mezitím na plynu roztápí sádlo, přidržuje se kraje hrnku. Jen pojdte, pojdte sem, volá, jakmile mě spatří, a velkou vidlicí na smažení vytahuje z hrnce šestiranný bubínkový revolver, rozhlíží se a čeká, až z něj okape mastnota. No a náboje, ptá se, ty jsou kde? Protože ty tady tutově nebudou, to sám dobře víte, že jim teplo nedělá dobře. Zblednu, cože, jaké náboje, ale nevydám ze sebe hlásku. Nuže? Přede mnou stojí Hlebena a Semikurkán. Nuže?

Zvoní. Shazuji se sebe peřinu, naboso, po špičkách jdu ke dveřím. Je to můj synovec, nejmladší Svanczovic kluk, stojí tam mezi dvěma obrovskými kufry v zasněžené lyžařské čepici. Jakmile vstoupí, pronikne dovnitř ranní chlad.

Pojď, pojd' dál, říkám. Pojd', já mám nejspíš halucinace. Snad to brzy přejde.

Doma je zima jak v morně, Svanczovic kluk si mne promrzlé ruce, počkej, hned si trochu zatopíme. V kuchyni zapalují plynový sporák, otevřený plamen místnost rychle vyhřívá. Ukrojím dva krajíce chleba, vyhrabu z komory hrnek sádla, namažu z něj na chleba, posolím a posypu paprikou. A víš co, najíme se pořádně, povídám, roztopíme si to všecko. Zatím tady jen pěkně zůstaň, u mne.

***Ádám Bodor** je současný maďarský prozaik žijící v Sedmihradsku. Vyniká zvláště jako autor krátkých próz, v nichž se plně projevuje jeho hutný až strohý styl a překvapivé pointy.*

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Slezská 781, 756 61 Třinec
adalbert.weles@centrum.cz

„SLOVA A VĚCI“

Rozhovor s Michelem Foucaultem

Michel Paul Foucault (1926-1984), francouzský filosof, historik filosofie a společenských věd. Jeho myšlení ovlivnili především F. Nietzsche, M. Heidegger, G. Canguilhem a francouzští strukturalisté. Bývá považován za představitele filosofie tzv. poststrukturalismu. Věnoval se problematice psychiatrie a duševní nemoci, kritizoval represivní povahu moderního racionalismu. Znamé se staly především jeho epistemologické práce z 60. let, tematizující problém kulturních a historických předpokladů uspořádání vědění. Zkoumal fenomén moci, a to nejen ve vztahu k vědění a produkci pravdy, ale posléze i v tom, jak ovládá a vytváří lidskou identitu. Dílo Michela Foucaulta nutno považovat za jeden z hybných momentů pro postmoderní obrat ve filosofii.

Následující rozhovor vedl v roce 1966 s Michelem Foucaultem **Raymond Bellour**:

R. B.: Jak spolu souvisejí práce *Slova a věci* a *Dějiny šílenství*?

M. F.: Zhruba řečeno byly *Dějiny šílenství* dějinami dělení a především historií jistých hranic, které každá společnost považovala za nutné ustavit. Ve *Slovech a věcech* jsem na druhé straně chtěl napsat historii „uspořádání“, chtěl jsem ukázat, jakým způsobem společnost přemýšlí o podobnostech mezi věcmi a jak rozlišuje mezi věcmi, které mohou být ovládnuty, organizovány v systémech, rozvrženy podle racionálních schémat. *Dějiny šílenství* jsou historií difference, *Slova a věci* pak historií podobnosti, totožnosti a identity.

R. B.: V podtitulu, který jste knize dal, se opět můžeme setkat se slovem „archeologie“, jež se objevilo v podtitulu *Zrození kliniky* a poté v předmluvě k *Dějinám šílenství*.

M. F.: Archeologií bych chtěl označit nikoli disciplínu, nýbrž následující oblast zkoumání:

Ve společnosti různé soustavy vědomostí, filosofické ideje, každodenní mínění, ale také instituce, obchodní praktiky a policejní aktivity, zvyky – vše vztaženo k jistému typu implicitního vědění (savoir), charakteristickému pro danou společnost. Tento typ

poznání je naprosto odlišný od poznání produkovaného systémy vědomostí, které lze najít ve vědeckých dílech, filosofických teoriích, náboženských apologiích, jenž však v danou chvíli umožňuje výskyt určité teorie, názoru či jednání. A tak v uspořádání velkých internačních center, jež byla otevřena na samém konci 17. století, bylo nutně jisté vědění o šílenství postaveno proti ne-šílenství, normálnost proti nemoci, a tento typ vědění jsem chtěl zkoumat jako podmínku možnosti poznání, možnosti existence institucí či určitých praktik.

Tento způsob zkoumání má pro mě následující význam: umožňuje vyvarovat se všech problémů souvisejících s předností teorie před praxí, a naopak. Ve skutečnosti se zabývám praktikami, institucemi a teoriemi na stejné úrovni podle jistých isomorfii a hledám typ zakládajícího vědění (*savoir*), který je umožňuje, stratum vědění, jež je historicky konstituuje. Spíše než abych se pokoušel vysvětlovat toto vědění z pozice „prakticky-inertní“, pokouším se formulovat své analýzy z pozice, kterou by někdo mohl nazvat „teoreticko-aktivní“.

R. B.: Nacházíte se tudíž tvář v tvář dvěma problémům: historii a formalizaci.

M. F.: Všechny praktiky, dále instituce a teorie, chápu na rovině zápisů, tedy téměř vždy na rovině jazykových stop. Celek těchto stop konstituuje určitý typ homogenního pole: nikdo nemůže stanovit difference apriori. Problém je nyní nalézt společné rysy mezi zápisy dostatečně rozdílných uspořádání – aby bylo možno vytvořit to, co logikové nazývají třídami, estetické formami, vědci strukturami –, které jsou invarianty společné jistému množství jazykových stop.

R. B.: Jak jste řešil problém výběru a ne-výběru?

M. F.: Ve skutečnosti nesmí existovat žádný privilegovaný výběr. Musíme být schopni číst vše, poznat všechny instituce a praktiky. Žádná hodnota, která je tradičně uznávána v historii myšlení a filosofii, nesmí být akceptována jako taková. Zabýváme se polem, které ignoruje difference a věci považované tradičně za důležité. Což znamená, že najednou uchopíme např. Dona Quijota, Descarta a dekret Pompona de Belierra týkající se internačních domů. Můžeme také postřehnout, že gramatici 18. století jsou

stejně důležití jako uznávání filosofové téže doby.

R. B.: Mám tomu rozumět ve shodě s vaším tvrzením, že např. Curier či Ricardo vás ovlivnili stejně, ne-li více než Kant či Hegel? Pak se ale otázka vědomostí stává naléhavou: jak můžete číst vše?

M. F.: Je možné číst všechny gramatiky a ekonomy. Kvůli knize *Zrození kliniky* jsem četl všechny pro metodologii relevantní lékařské práce z období 1780-1820. Selekce, které bychom mohli provést, jsou nepřipustné a neměly by existovat. Měli bychom číst a studovat vše. Jinými slovy: musíme mít v daný moment k dispozici celkový archiv jistého období. A archeologie je, v striktním významu, vědou o tomto archívu.

R. B.: Co určuje výběr historického období (v knize *Slova a věci, stejně jako v Dějinách šílenství, je postupováno od renesance k současnosti*) a jeho vztah k „archeologické“ perspektivě, kterou jste zaujal?

M. F.: Tento druh výzkumu je možný pouze jako analýza naší vlastní „základní půdy“. To, že retrospektivní disciplíny hledají výchozí bod v naší současnosti, není jejich nedostatkem. Nemůže být pochyb o tom, že problém dělení rozumu a nerozumu se stal možný pouze s Nietzsche a Artaudem. To, co jsem chtěl nalézt, je podloží, základní půda našeho moderního vědomí šílenství. Jestliže na tomto poli neexistovalo něco jako dělící linie, nebyla by archeologie na této půdě možná ani nezbytná. Stejně tak, jestliže se otázka významu a vztahů mezi významy a znaky neobjevila v evropské kultuře s Freudem, Saussurem a Husserlem, je zřejmé, že nebude třeba zkoumat podloží našeho vědění o významu. Tyto dva příklady jsou kritickými analýzami našich podmínek.

R. B.: Co vás přimělo přijmout ony tři osy, jež orientují všechny vaše analýzy?

MF: Zhruba toto: humanitní vědy, které se objevily koncem 19. století, jsou, abych tak řekl, sevřeny dvojitým závazkem, dvojitým souběžným požadavkem: hermeneutickým, interpretačním či exegetickým: musíme porozumět skrytému významu; a naproti tomu: musíme formalizovat, odkrýt systém, strukturální invariant, síť simultánností. Zdá se nicméně, že se tyto dvě otázky konfrontují privilegovaným způsobem v humanitních vědách do té míry, že máme dojem, že je

nezbytné, aby existovalo pouze jedno, či druhé, interpretace, nebo formalizace. To, co jsem měl na mysli, bylo právě archeologické zkoumání toho, co tuto ambiguitu umožnilo. Chtěl jsem nalézt disciplínu, která zrodila toto rozdvojení.

Poté jsem musel zodpovědět dvě otázky týkající se klasického období: otázku teorie znaků a empirického uspořádání, resp. otázku konstituce těchto empirických uspořádání.

Vyjevilo se mi, že klasická doba, která je obvykle považována za období radikální mechanizace přírody, matematizace života, byla ve skutečnosti něco zcela jiného, že zde existovala velice zajímavá oblast zahrnující všeobecnou gramatiku, přírodní historii a analýzy bohatství; a že je toto empirické pole postaveno na projektu uspořádání věcí a že není zavázáno matematice a geometrii, nýbrž organizaci znaků, obecné a systematické taxonomii věcí.

R. B.: To je tedy návrat do klasického období, který byl podmíněný oněmi třemi osami. Jak posléze probíhal přechod těchto tří oblastí z klasické doby do 19. století?

M. F.: Odhalil jsem jednu věc, která mně velmi překvapila: člověk v klasickém vědění (savoir) neexistoval. Na místě, kde nyní nacházíme člověka, byla specifická moc diskursu, jazykového uspořádání, reprezentujícího slova a věci. Při studiu gramatiky či systému bohatství nebylo zapotřebí projít skrze vědu o člověku, nýbrž skrze diskurs.

R. B.: Ale pokud kdy nějaká literatura hovořila o člověku, pak to byla naše literatura 17. století...

M. F.: Jestliže něco v klasickém období existovalo, byly to reprezentace uspořádané v diskursu, veškeré pojmy – jako život, práce a jazyk –, tak fundamentální pro naše pojetí člověka, zde nemají žádný základ a nemají v tomto období místo.

Koncem 17. století přestal diskurs hrát organizující roli, již měl v klasickém vědění. Zmizela transparentnost mezi uspořádáním věcí a jejich možnými reprezentacemi; věci se zavinuly do své vlastní hustoty, do požadavku vnějšího reprezentaci, a to je důvod, že se objevily jazyky s jejich historií, život s jeho organizací a autonomií a práce s její schopností produkce. Navzdory tomu, v mezeře, kterou po sobě zanechal diskurs,

se konstituoval člověk, člověk, který je natolik tím, kdo žije, kdo mluví a pracuje, nakolik prožívá život, jazyk a práci, a konečně nakolik může být poznán do té míry, v jaké žije, mluví a pracuje.

R. B.: Jak se na tomto pozadí jeví naše situace?

M. F.: Nacházíme se nyní ve velice nejednoznačné situaci. Člověk existuje od počátku 19. století pouze proto, že diskurs přestal mít sílu zákona nad empirickým světem. Člověk existoval tam, kde mlčely diskursy. Již u Saussura, Freuda a Hegela, u kořenů toho, co jest pro vědění o člověku fundamentální, se opět objevuje problém významu a znaku. Někdo může být překvapen, jestliže návrat tohoto důležitého problému znaku a významu, uspořádání znaků, konstituuje druh epigeneze naší kultury naproti tomu, co konstituovalo klasické období a modernu, či spíše jestliže je tato otázka předzvěstí, oznamující, že člověk mizí od té doby, kdy se stalo uspořádání člověka a uspořádání znaků inkompatibilní. Člověk umírá kvůli znakům, které se v něm zrodily – to měl na mysli Nietzsche, který tuto situaci nahlédl jako první.

R. B.: Zdá se mi, že idea inkompatibility mezi řádem znaků a řádem člověka musí mít jisté konsekvence...

M. F.: Samozřejmě. Například:

1. Činí nicotnou představu ideje vědy o člověku, která by zároveň byla analýzou znaků.

2. Ohlašuje první zhroucení v evropské historii antropologického a humanistického období, které jsme zažili v 19. století, kdy se myslelo, že vědy o člověku budou zároveň jeho osvobozením, osvobozením lidské bytosti v její plnosti. Zkušenost ukázala, že během vývoje vedly vědy o člověku spíše ke zmizení člověka, nežli k jeho apoteóze.

3. Literatura, jejíž status se změnil v 19. století, kdy přestala náležet k řádu diskursu a stala se manifestací jazyka v jeho hustotě, bezpochyby nyní musí zaujmout jiné postavení, přebírá jiný status a váhaní, které projevuje mezi vágním humanismem a čistým formalismem jazyka, je bezpochyby jednou z manifestací tohoto fenoménu, který je pro nás fundamentální a nutí nás kolísat mezi interpretací a formalizací, člověkem a znaky.

R. B.: Čili jasně tedy vidíme, že významné tendence francouzské literatury od klasického období jsou uspořádány; především projekt, jenž vede od prvních humanistů, romantiků, k Flaubertovi, poté k oné literatuře subjektu, ztělesněné generací *Nouvelle Revue Française*, k novému humanismu před válkou a po ní, a dnes ke vzniku „nového románu“. Avšak německá literatura, jakkoli jí zkoumáme, drží toto vývojové schéma v šachu.

M. F.: Snad i proto byl německý klasicismus zároveň věkem historie i interpretace; německá literatura se od počátků nacházela v konfrontaci, kterou my zakoušíme až nyní. To vysvětluje, proč si Nietzsche tuto situaci plně uvědomil a nyní je tím, kdo nám ukazuje cestu.

R. B.: To by vysvětlovalo, proč se Nietzsche ve vaší knize objevuje jako exemplární postava, ne-archeologický subjekt (či spíše dosud ne-archeologický); otázka je položena se vsí intenzitou a vzešla právě z toho, co Nietzsche odkryl.

M. F.: Ano, je tím, kdo skrze německou kulturu pochopil, že znovuoobjevení dimenze vlastní jazyku je inkompatibilní s člověkem. V tomto bodě má pro nás Nietzsche prorockou hodnotu. Na druhou stranu je nezbytné zavrhnout s největší přísností všechny pokusy otupit problém. Například používání těch nejznámějších pojmů 18. století, schémat podobnosti a souvislosti, všech těch, které jsou používány k výstavbě humanitních věd, aby je fundovaly, se mi jeví jako forma intelektuální zbabělosti hodící se k potvrzení toho, co nám Nietzsche naznačuje téměř sto let: že kde je znak, nemůže být člověk a že tam, kde necháváme mluvit znaky, musí člověk mlčet.

Lživý a naivní v úvahách o znacích a v analýzách znaků se mi jeví předpoklad, že znaky jsou již vždy zde, usazené v obrazu světa či konstituované lidmi a že nikdy není předmětem zkoumání jejich bytí. Co znamená skutečnost, že existují znaky a symboly jazyka? Musíme si položit problém bytí jazyka jako úkol, abychom neklesli na úroveň reflexe 18. století, tj. na úroveň empirismu.

R. B.: Jedna věc mně ve vašich knihách velmi prudce zasáhla: naprostá mimořádnost jejího postoje k filosofii, filosofické tradici a historii na jedné straně

a k historii idejí, metod a pojmů na straně druhé.

M. F.: Byl jsem šokován skutečností, že zde na jedné straně existovaly dějiny filosofie beroucí si za privilegovaný předmět filosofické konstrukce, jež tradice označila za významné (v nejlepším případě někdo, byli trochu modernější, připustil jejich vazbu na zrod industriálního kapitalismu), a na straně druhé historie idejí, to jest sub-filosofií, které za privilegovaný předmět považovaly texty Montesquieho, Diderota či Fontenella.

Jestliže k tomu přidáme historii věd, nemůžeme nebýt ohromeni z neschopnosti klást v naší kultuře problém historie jejího vlastního myšlení. Proto jsem se pokusil vytvořit, zřejmě trochu jedinečným způsobem, ne historii myšlení vůbec, ale historii všeho, co v kultuře „obsahuje myšlení“, všeho „v čem je myšlení“. Neboť myšlení je ve filosofii, ale také v románu, v právní vědě, v zákoně, v administrativním systému, ve vězení.

Z knihy *Foucault live (Interviews, 1966-1984)*, Semiotext(e), New York, 1992, str. 1-10 vybral a přeložil **Ivo Hlaváč**.

MARTIN ŠTĚPÁNEK

ŠACHOVNICE

**Když se hlava sklání nad šachovnicí,
nejprve táhnou konci
a nejsou to žádní amíci,
takoví šachoví truhlíci.
Oslí uši už nehraju,
protože tuhle bitvu vyhraju.
Když jsem dal nepříteli šach,
řekl jsem: pozor!
Dostaneš mat.
Ale nepřítel z toho vybruslil
a zachránil ho pat.**

Martinu Štěpánkovi je 10 let a je žákem Základní školy ve Vsetíně na Rybníkách.

Vysvětlivky:

amíci = amatéři; oslí uši = amatérské zahájené pěšci v krajních polích.

ZDENĚK VOLF

RUKOJMÍM II

Donekonečna
tu mohu
proti nebi
pozorovat břízy

Z mostu
nastavovat tvář
proti vodě
Bečvy

V zákopech
proti tobě
stínovat údery
a chvaty

V kapli
hromadit své kry
proti srdci
v krvi

Čekám
až modlitbu
usnutím
prohloubíš

Střádám
ti po nocích
přímluvou
na věno

Jednou snad
v ztišení
zaslechneš své
jméno

TAH

I před klínem
krav
se kaji...

Ani od mrvy
jak od sebe
při modlitbě ruce
nemohu odtrhnout rty

PŘI SOBĚ

Co lze již
jen skrze slzy
zvětšit

I vypálit

...či být
jimi aspoň máčen

Na drén

MÁ HODINA

Kdy z očí
v noci
odchází mi
voda...

Jak při porodu
když ti při mně
slábly stahy
oroduji

Zdeněk Volf – narozen 30. 6. 1957 ve Valašském Meziříčí. Se ženou a čtyřmi dcerami žije v Brně – Tuřanech. Pracuje jako inseminátor skotu na Brně – venkov. Vydal básnické sbírky *Řetězy a ptáci* a *K svému*.

Tao, který lze postihnout
slovy, není věčné a
neměnné tao; jméno,
které lze pojmenovat,
není věčné a
neměnné jméno.

400'

Tao existuje skryté a
lze je jména.

... NO DOBRĚ... CHTĚL JSEM VAŠ PŘESVĚDČIT,
ŽE MI VYOPEROVALI HLASIVKY, ALE
KDYŽ TAK TOUŽEBNĚ KOUKÁTE... JMENUJI
SE UMBERTO E. A MOŽNĚ MĚ ZNÁTE
JAKO AUTORA KNIHY "SEMANTIKA VE
STATU NASCENI". RÁD BYCH VÁM DNES
NĚCO ŘEKL O
TAOISMU, PROTOŽE
NA TUTO LÁTKU
JSEM

ODBORNÍK...

TO JSTE ASI NEČEKALI, CO? ŘÍKALI
 JSTE SI - JE TO PŘECE SPECIALISTA
 NA EXPERIMENTÁLNÍ PRŮZVU A
 ON NAJEDNOU TAD... ŠEL JSEM
 NA TO OD LEŠA A MÍSTO PSANÉHO
 SLOVA JSEM
 STUDOVAL
 TADISTICKÉ
 KRESBY...

4

... TAKŽE JSEM NIC NEPOSTIHL SLOVY
 A ZÁROVEŇ JSEM PŘIŠEL NA
 ZÁŠADNÍ VĚC, KTEROU VÁM
 MUSÍM UKÁZAT...

5

Portrait Lao-C':

POKRAČOVÁNÍ
 PŘÍŠTĚ

CESTA DO RUSKA

Vilém Mrštík – René Kočík

(1896) – (1999)

motto: „Jó, s Ruskem, to byly vždycky problémy!“ – vedoucí vsetínského skautského oddílu „Dvojka“ Jarda na letním táboře v Koločavě na Ukrajině (1996).

Jel jsem do země, kterou jsem miloval, a stojím nyní před jejím obrazem ... – A dívám se na něho zblízka, pak do něho vstupuji...

Zažraní entuziasté Ruska nevidí v Paříži nic jiného než pelech hříchu, divocí nadšenci a velebitelé Francie v Rusku zase nic jiného než zemi barbarského zpátečnictví. – (Vida! To by mě zajímalo, v jaké poloze kotví Framboise!?) Dunivé, bachraté vagóny se rozkolébávají, pomalu vstříc povolžské metelici: s lahví vodky, huhlajícím samovarem, švitořící štíhloučkou konduktérkou. Je nová na trase Moskva – Gorkij, co už je zase Nižní Novgorod. Od ruské země odletuje sněžný prach, břízy a břízy, břízy, borový pás, pár dubů. Tum tu dum, tum tu dum. Pětušky!! Tum tu dum. – „V Rusku nikdo neví, jak zemřel Puškin, ale jak se čistí politura, to vědí všichni,“ jakoby z veselého kupé volal Věnočka Jerofejev. Ale vlak v Pětuškách, v jeho Pětuškách, v městě s ruskou milenkou trpělivě čekající na zápraží zachumeleného panelového bydlení – (copak tam ale může být zápraží?!) – tedy raději s copatou holkou v zakouřené kavárně, v níž u otlučeného umakartového baru opuchlými víčky drtí modré slzy nešťastná Aňuta, opilá levným malinovým likérem, – a ještě lépe snad s ruskou krasavicí s červenými tvářemi na zmrzlém bulváru a s rozpukanými pečenými kaštaný v horkých dlaních... – („Jaký zážrak! V mojí dlani – leží tvoje dlaň!“) – tam, v Pětuškách, vlak brzdami neskřípe, pusté nádraží, zalité rybím tukem vysokých žlutých lamp, uteče za okny, mihne se, zmizí. A Boris z Lublaně, jenž stejnou láskou miluje Mistra s Markétkou i třeskatou pětuškovskou poemu, crčivě rozlévá ledovou vodku, slovanská společnost se chápe plastických pohárů a – čin, čin – na zdarovje – budmo – a na zdraví a hej, hej, Slované, cosi tatarského v nás snad

dříme ...!! – Nesmím zapomenout na vodku. Je to strašlivý nástroj, vymyšlený na Slovanstvo samým satanem. A má tu nejhorší vlastnost, že čím víc se pije, tím víc se jí chce. (...) „Nikdo by nevěřil,“ pravil činovník celým vzežením své polozblblé bytosti, „nikdo by nevěřil, co v té mršce vodce je za sílu!“

Nižní Novgorod. Tři miliony Povolžanů. Staré a Nové město. Minin. Kreml. A děla a staré tanky za jeho zdmi. Sanatorium „Berjozka“ padesát kilometrů kdesi za městem. Bronzový letec Čkalov. Hotel „Volžskij otkos“. Soutok Volhy s Okou. Maxim Gorkij. Metro. Boris Němcov, mladá ruská naděje, snad. Noční tango v baru „Zebra“. Palácová banka. Univerzita. Maňuša. Irina. Marina. A Boris z Lublaně i já na Pokrovské ulici v 3.55 ráno. Mc'Donald's a řídké bláto na keramické podlaze. Nižní Novgorod. – Hotel Smelnickij (600 čísel). Nad Okou a Volhou dva nové dřevěné restauranty. Kapoun provědál v hotelu d'Europe za 5 rublů. Nový široký most přes Oku. Tváře potomků Mininových. V restaurantech fidlaly dámské kapely. Skučno, ach kak skučno!

A stojím teď před hádankou: ruští spisovatelé – básníci, myslitelé, umělci – jsou důsledkem, plodem ruské civilizace, nebo jsou to jen lilie čisté, vykvetlé z hnojiště? – *A ruská civilizace – krasavice, mužici, samojedové, traktoristi, kosmonauti, rasputinové, ženci a plavci a kozáci; lidé – a jak to zní hrdě! – co jsou? Kdo z nich udělá lilie? Lilie ze Sibiře. Po staletém kompostování: pukají stěny mrviště – ale je to hnůj, co z něj leze?*

Kříž vůbec hraje v posledních dějinách Ruska (18. a 19. století) fatální roli, takovou asi, jako zanášení „civilizace“ hrálo v Africe, Asii a Novém díle světa u národů západních. Základ zůstává týž, jen forma se mění a na tu duše sedají jak mouchy na sladký med. (...) A tlustí, veletlustí mniši a kněží obsluhují Boží stůl ... – *A hloupí, velevychytralí i tlustí činovníci se obsluhují z ruské spíže. – Anděl snídal – kaviár a potom mléko a ještě jakési telecí. Kaviárem si anděl namazal celý krajíc chleba. A to že má být na Rusi pravidlem? Fuj.*

Cizinec je ve všech zemích jako vzácný pták, z kterého každý rád utrhne pírko na památku. Na Rusi zvláště takové peří mají velice rádi. – „*Kolik stojí tam u vás, v Československu, kilo vepřového, ha?!*“ cení ošklivé žluté zuby malinkatý rasputínek. Pomačkaná čoudící papirosa mu visí z tlamičky natočené do šíleného úsměvu, štětiny vousů plné drobtů, ostrýma očkama mne upřeně pozoruje, přesto ale jakoby jeho pohled končil kdesi onde – snad v bledých rovinách, snad u prvních chalup, možná ve světě, kam nedohlédnu já –; co chvíli vychrblává dým, hasí se vařící vodou ze samovaru. Je noc a vlak bořící se do tmy západu, k ranní Moskvě. „*Aby sis nemyslel, že my Rusové jsme na tom špatně, že jsme chudáci. To ne, kamaráde! Víš, že já jsem chodil s modelkou? S tou Cindy. Bydlela u mne, v Moskvě, ale pustil jsem ji k vodě, kopačky jsem jí dal, chápeš to?! Naše holky, to je jiná, vydrží všechno, vyhrnutý podolky, hóó... Pojď, napijeme se,*“ potahuje si kalhoty, až vojenské kšandy, díky nimž mu ty dva polátané válce látky stojí kolem malých nožek, vrzají. Srkáme zelenožlutou teplou vodu; samovar syčí, kouří. „*Je moc dobrá na žaludek, moc... Gorbačov, Míša, můj kamarád! Chceš s ním udělat intervijů? Výborný kluk, opravdu, vodku ale zakazovat neměl. To byla chyba, a pak jsme se rozpadli, to už zkurvil úplně. Kolik stojí tam u vás kilo vepřového?*“ – „*Ne vím. Tolik, že ho máme furt.*“ – Ruský mužik v pěti šesti měsících naučí se víc než západní člověk ve dvou letech. Průmysl ve slovan-ských zemích vždycky vzkvétal, praví Šafařík výslovně, a pakli v 10. a 11. století u některých Slovanů obchod a průmysl téměř docela vymizel, města klesla, surovost a lenivost a nedbalství převahy vzaly, stalo se to vinou ukrutných utlačitelů a zhoubců jejich, nikoli však nedostatkem průmyslového ducha, obchodního nadání.

(...) Pozadu zůstalo Rusko jen ve výrobě cihel.

A všude mrtvo, všude ticho. – *Od Volhy je studeno. (Taková hlupučká věta, ale jak povědět jinak, že řeka je zkřehlá, pod tuhou le-*

dovou dekou rozvaluje se na kilometr! O pár stovek metrů proti proudu potkaly se s Okou, propletly se, holky, špitají si teď, kdákají ve vírech, sténají a křičí, když se jejich lesklým tělem probírají pevné prsty letního parníku, pá si řeknou až za Astrachaní.) Bronzový Čkalov, hrdina na křídlech, čučí do mrazu, vítr a ostré sněhové krupky se rozbíjejí o jeho kombinézu, pískají a syčí, štípou. Noc: město s přáteli, tanec až do rána. (Proboha, viděl jsem někdy holku tancovat lépe?! A já s ní!). Dopolední spánek: hotel „Volžskij otkos“, vysoko nad řekou, ve starém městě, naproti Kremlu obehnaného ztepilou cihlovou stěnou. – Na Kreml nesmí nikdo sáhnout, poněvadž je císařský – a na Prahu může sáhnout každý, poněvadž náleží kdekomu, jen když hodně peněz má. – Hledme, už tenkrát? A těch peněz, co jich mají dnes! A těch kurvích plánů, co se dokáží vylíhnout v napomádovacích palicích! Každý si chce máknout, a když mu v gatích zlato zrovna nezvoní, dupne aspoň tlapou do čerstvě vylitého betonu.

Není pochyb o tom, že Rusko zaujímá vůči ostatní Evropě egoisticky nepřátelský postoj. (...) Evropa zde hrála a hraje svými podnikateli, svými mistry, vynálezy a zkušenostmi úlohu mouřenína, kterého očekává dvojí osud: buď vykonal za odměnu svou povinnost, a pak může jít, anebo se může vzdát svého náboženství, své víry a časem národnosti a stane se tím, čím se už staly legióny jiných, totiž Rusem, ruským poddaným. – Napsáno v létě 1896 (!).

Maria – Máša – Maňuša. Devatenáct ruských let. A dál? Dráždivá nedořečenost v proudu obrazů... Až v květnu, v máji...

Aršinom Rossiji ne izměřiš – v Rossiju dolžno toľko věrit. – Různým zemím, různým jazykům, náboženstvím, pověrám, zdánlivě nepochopitelným obyčejům lze dobře porozumět jedině skrze ženy, dívky, děvčata – upřímně a neodvolatelně si je zamilovat, potkat svoji Táňu či Andreu, či jiné, a objevovat v nich, tlumočit si pomocí jejich úst, úsměvů, pohledů, dotyků, vůní; v jejich hlasech rozšifrovávat navždy ztajené, v jejich chůzi uvidět krok

carů a králů a dobyvatelů, v jejich milování ucítit sílu hor a rychlých řek, žhavou písečnou bouří vonící záhubou, chuť nekonečného oceánu i teplé klepnutí jabka do mokré trávy podzimního sadu... – ... Nebo se snad z trpkosti nad svou *desillusion* vrhl v bezednou propast těch radostí, které tak horoucně slibují oči krásných Polek? ...

„Až bude váš syn nespokojen ve Francii, dejte na můj recept a řekněte mu, ať jede do Ruska. Je to cesta užitečná pro každého cizince. Kdo si tu zemi prohlédne, bude rád, že žije jinde.“ (**Markýz Astolphe de Custine – Rusko roku 1839**). „Kdo chce Čechům opravdu dělat dobrodiní, ať je posílá na své útraty do Moskvy.“ (**K. H. Borovský, květen 1844**). – *A co k tomu přidá Mrštík?! – „Pro nás nezbyvá jiné rady než poslat celý český národ na Rus a možno-li přímo na Sibiř.“ – Ano. Kdyby jen ty pacholky, jež jdou za tím, co jim umožní existovat snadně a jednoduše – nikoli prostě. Čert je kopni v řiť!! – A tak nezbyvá ani cizinci než polykat Rusko i s chlupy...*

Ivan Ivanovič mávl zvadle rukou. „A, jechaj! K děvuškam!“ A „děvušky“ pochopily jeho žal!

Poznámka:

V létě roku 1896 se Vilém Mrštík vypravil do Ruska jako dopisovatel německy psaného deníku *Politik* vydávaného staročeskou stranou. Podnět k této cestě dala Všeruská průmyslová výstava, jež se konala v Nižním Novgorodě. Mrštík byl na výstavu vyslán redakcí jako zvláštní zpravodaj. Putoval tehdy přes Krakov, Czestochowou, Varšavu do Moskvy a Nižního Novgorodu. Přestože cestopis vyšel ve své době na pokračování v pražském deníku německy, česká verze Mrštíkovy cesty na Rus byla dlouho zapomenuta. Dodnes silně aktuální český rukopis zachránil před skartováním šťastnou náhodou Radegast Parolek. Původní název cestopisu zněl *Listy z Nižního Novgorodu*. Pod názvem **Cesta do Ruska** ho v roce 1992 vydalo nakladatelství Arkýř, odkud pocházejí i naše ukázky.

(R. K. pobyl v Nižním Novgorodě v prosinci roku 1999.)

VÁCLAVA VESELÁ

Z misky

Banán

Díváš se na mne s nelibostí
Vzbouzím nevhodné asociace

Od špičky?
Od paty?
Jakpak mne svlékneš?

Komu na pohozeném župánku
uklouzne nožka?

Hrozen

Je nás pro Tebe tolik!
Všichni tak krásní!
Všichni tak stejní.

Až bude po všem,
tedy,
teprve až pak
(v ruce oškubaná šňůra pupeční)
zjistíš, že jsme byli jeden.

Broskev

Nabídlí mi job.
Pracovní místo – kuřecí steak.
Pracovní plášť – strouhaný sýr.

Zeptala jsem se jen
jestli je tam
teplo?

Václava Veselá (* 1969 v Hradci u Sušice)
Vdaná, bezdětná, provdala se do Volyně.
Absolvovala katolickou teologickou fakultu UK.
Pracuje v Písku jako programátor, školitel, konzultant. Doposud psala spíše do šuplíku, část její tvorby naleznete na internetových stránkách.

JAK STAŘÍČEK VĚDLI KOZU K CAPOVI

Bohumil Zbránek

Staříček Bečicovi bývali už na výminku aj s tú svojů pekelnů babů, jak dycky praůvali. A tož chovali si kozu, králůky a pár tech slėpek, aby sa měli o co starat, aby prý jím nebyla dlůhá chvíla a měli sa s čím bavit.

Tož bylo to jednůc na podzim, dyž stařenka pravili stařůčkovi, prý tož počůvaj ty starý plchu, to naše kozisko už třetů deň jaksi velice břėská, budeš ju moset zitra zavést k capovi, myslím, že sa potvora začala hůnit, lebo by nám s teho mohla aj scůpnůt. A tož na druhů deň odpoledňa stařenka vybrali z hrnečka jaksů drobnė a dali jich stařůčkovi a pravili mu ať zůjdů s tú kozů k tom capovi. Tož stařůček si nacpali faju, uvůzali si kozu na provůzek, potem si zapůlili a aš sa jím pěknė rozhořela, tož teprů sa s ňů pomalučky šmatlali na dolnů konec dėdiny, gde v jednėj chalupě chovali capa, ke kerėm lidė vodůvali koze z celėj dėdiny.

A dyž došli stařůček s kozů ke škole, tož průvė z nů vybėhly dėcka a mezi nėma byl takė jejich vnůček Francek, kerý chodůl už třetům rokem do školy. A dyž uviděl jejich stařůčka, tož honem za nėma utėkál a chtěl po nich šestku na cukrovė. Tož stařůček sa hned zastavili aj s kozů a pravili mu, prý tož počůvaj ogůrku, jů ti dům třebas aj celů korunu a ešče ti kůpům aj sodovku. Ale mosůš mi zavést tú našu kozu k capovi na dolnů konec k tetce Machalovėj, šak vůš gde tam bůvajů. Ale ogaro, to ti povůdům, mosůš na ňu dat dobrů pozor, aby ten cap na ňu pořůdnė doskočůl, abych tam s ňů nemosěl jůt ešče jednůc. Lebo už su starů a bolůja mňa velice nohy a su aj jakůsi chorů, pravili mu skrůšeným hlasem stařůček.

A než sa s kozů vrůtůš, tož jů si zatům zůjdu henkaj do hospody, protože sa mi udėlalo jaksi škaredė od ťalůdka a mosům si dat kůšček nejaksėj gořalky, abych to bolėnů zahrnůl. Potem dali stařůček malėm Franckovi dvė koruny, aby měl čím zaplatit za capa, strčili mu provůzek s kozů do ruky a pravili mu, tož ogaro, a už žeň! A až půjdeš nazpůtek s kozů od capa, tož ju uvař u plota před hospodů a potem přůď za mnů do hospody. A jů ti kůpům sodovku a ty mi potem vėsecko pěknė

povykládáš, jak to byklo u toho capa s tú našú kozú.

A tož, dyž malý ogara odešél s kozú, tož staříček si zamnúli rukama a prý enom tak povyskočili a pravili si, jak prý to šikovně s tým ogarú, aj s tú kozú pěkně narafičili a že sa zasěj jednúc pěkně lacino dostanú do hospody. A hlavně prý tá jejich stará čarachyňa, že sa to nedoví a nebudú kolem toho tajak dycky hlúpe řeči a že nebudú moset poslúchat tý její litányje a kázání. A tož honem škrkli do hospody, tajak kocúr do komory a už jich nebylo a tam si hned začali pěkně popíjat a enom sa uščuřovali.

A malý Francek, dyž sa vrátil s kozú od capa, tož ju uvázál u plota a potom šél za staříčkem do hospody pro tú slíbenú sodovku. A dyž přišél za staříčkem ke stolu, tož viděl že si staříček pěkně popíjali s chlapama a prý na nich nebylo vidět, že by jím bylo nějak moc škaredě od žalúdka. Protože prý sa velice ščúřili a enom, prý to s něma šilo. A tož malý Francek jich zatáhál za rukáv a staříček, dyž ho uhlédli, tož hned mu nechali přinést slíbenú sodovku, dali mu korunu a pravili mu, aby jím pěkně všecko povykládál, jak prý to bylo u toho capa s tú jejich kozú.

Tož malý Francek sa napřed napíl sodovky a potom jím u stola začál všecko po pořadě vykládat, jak prý to bylo s tú jejich kozú u toho capa. Pravíl jím, že dyž přišél s kozú k Machalom na dvorek, tož tetka prý vypustila capa ze chlévca, a ten prý začál cosi mekotat a obíhál kolem téj jejich koze a obhlédál si ju ze vseckých stran, prý tajak dyby si ju chtěl kúpit, či co. Potem prý jí cosi pošuškal do ucha, ale prý to moselo byt cosi velice škaredého, pravíl Francek, protože jejich koza do něho hned velice gécla rohama, div prý sa nezvalíl na zem. Ale prý tá sviňa cap byl jakýsi velice dotěrný, tajak osa na zralú hrušku a hned na ňu začál znovu doplsat a trkat ju. Ale tož, prý dyž sa ten cap s tú našú kozú furt jaksi nemohl domluvit, tož prý šél a naslíníl jí jazykem pod ocasem a potom si honem vytahl z odkádsi, jakúsi červenú ingustovú tušku a cosi jí tam napsál. A tož kerýsi chlap u stola sa ho optál, prý a tož ogaro a nevíš, co jí tam ten cap napsál? Na to mu malý Francek pravíl, že neví, že prý to nestačil honem přečíst, protože ten cap prý sa při tom psání velice tumlovál a hned že udělál tečku. Potem prý hned tetka capa zavřeli do chlévca

a mosél jí dat ty dvě koruny, co mu staříček dali.

A tož dyž to malý Francek dopověděl, tož u stola prý sa strhl a nastál tak veliký řehot, až sa hospoda třásla. Chlapi i stola prý řvali až slzeli a chválili malého Francka, prý potvora ogara jakýsi, jak jím to pěkně šalomúnsky pověděl a vyoslíl. Na to staříček prý hned u stola všeckým poručili po kalíšku borovičky a malém Franckovi nechali donést ešče jednu sodovku. A potem pravili chlapom, prý sakramenský ogara, ten bude po mně, šak jí sem také bývál už od mala pěkný fištrón a ledačeho sem sa navyvádál po celěj dědině. A tož dali mu ešče korunu na cukrové a poslali ho dóm, ať prý ho mama nehledajú, aby nedostál pár lepanců, že sa gdesi tak dlúho túlál.

A dyž malý Francek odešel dóm, tož staříček ešče ostali až do večera v hospodě a tam s chlapama veselo popíjali a každém vykládali prý jakého majú chytrého a šikovného vnúčka. Ale přitom úplně zapomněli na kozu, kerá ostala uvázaná u plotu před hospodú. A dyž sa pěkně zetmělo a dyž stařenka chtěli podójit kozu, tož neměli doma koze ani staříka.

Ale tož, hned prý věděli, kolik uhodilo a čuli v tom pěknú čertovinu. A tož hodili na sebe starý vlňák a hnali sa do dědiny, tajak veliká voda, hledat kozu aj staříka. Tož nájprv sa šli podívat do hospody, prý lesti sa zasěj náhodú staříkovi neudělalo škaredě od žalúdka a lesti si to neléčí, tajak dycky v hospodě. A dyž přišli k hospodě a tam uviděli kozu uvázanú u plotu, tož hned jím bylo všecko jasné, tajak Kristovo oko.

Tož hned vletěli do hospody, tajak meluzína a udělali tam veliký varvas a dyž sa vyřvali, tož popadli staříka za límec a rychlo s ním vycúfali z hospody, tajak hasiči ze stříkačků, dyž negde jedú k ohňu. Potem odvázali kozu od plotu a ulomili si tam jakési prutisko a hnali kozu aj ze staříkem dóm a nadávali mu, až sa v dědině okna třásly. A dyž sa jím kozisko aj ze staříkem chvílama začali spříhat a nechtěli jít rychlo dóm, tož prý jím dycky obúm párkrát strúhli prutiskem po hřbetě, pry enom tak dycky stařík aj s kozú pěkně povyskočili a popoběhli, až sa za nima zaprášilo. A dyž jich stařenka ščasně přihnali až dóm, tož kozu zavřeli do chlévca a staříka do kolně na dřevo. A dyž začali staříček velice nadávat a búchat na dveřa, aby ho stařenka pustili a nedě-

lali čehosi, tož mu stařenka pravili: šak enom počkaj, až zítra, ty stará ožralá latérňo, šak já si ťa ráno pěkně vypucuju a přistříhnu ti ten tvůj věčně vyschlý knotek, abys tolik necucál a z hospodů bude na dlůhý čas pěkně ámeň.

Bohumil Zbránek (1925 – 1986)

Regionální spisovatel, letecký mechanik. Psát začal po odchodu do důchodu. V roce 1989 vyšel sborník jeho povídek *Z valašských kopců, chalup a strání*.

DANIEL RUŠAR

J a r e m (dědovi)

To čas kýchne.
A tvoje léta
a pampelišek
bílá léta
rozlétnou se po polích.

P á l e n í

Čas pálení
bramborových natí.
Ke kamnům štiplavý kouř
nás dovedl. Za ruce.
Za slzy -
popel k dřevěné posteli.

Z a b i j a č k a

Troky. Opařené prase
s bílou blankou.
Scezené štětiny
hnědkaví.

Řetězy cinkají. Námrazou.
Nesušeným trnkám
se zpovídají naše hlasy.
A ony nám.

VIKTOR COJ

21. 06. 1962 – 15. 08. 1990

Ruský rocker, autor písňových textů, mluvčí skupiny Kino a filmový herc Viktor Coj je u nás spíše neznámou osobností. V Rusku jeho sláva hraničí až s kultem osobnosti. Coj sám své texty jen zřídka nazýval básněmi a nesnažil se je publikovat odděleně. Vyhledem k tomu, že neuslyšíte jeho nezaměnitelnou interpretaci a doprovod skupiny Kino, vnímejte následující text jako odvážný pokus o přetlumočení.

-pak-

OHLÉDNI SE ZA SEBOU

Dnes s někým se loučí: „Nashledanou!“
Zítra řeknou: „Sbohem, už navždycky!“
Vypovědělo mu srdce.

Zítra někdo, při návratu domů,
spatří v ruinách svého města,
jak kdosi padá z vysokého jeřábu.

*Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!*

Zítra se někdo ráno probudí
a ještě neví, že na smrtelné posteli,
někdo vyjde na ulici a srazí ho auto.
Zítra v některé z nemocnic
se zachvěje ruka mladého chirurga,
někdo v lese šlápne na minu.

*Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!*

V noci nad námi přeletí letadlo,
zítra pohltní jej oceán,
zahynou všichni pasažéři.
Zítra někde, kdo ví kde?
budou války, epidemie, sněžné bouře,
černé díry v kosmu...

*Ohlédni se za sebou, opatrný buď!
Ohlédni se za sebou!*

HEZKÝ KONEC SVĚTA PŘEJE ŽIVEL Č. 18

Tak to chlapci z redakce s tím přáním do nového roku nějak prošvihli, chtělo by se škodolibě zvolat při listování osmnáctým číslem Živlu, které mělo být posledním číslem minulého století, kdyby to nebyla událost víceméně běžná. A kdyby se tak trochu nedotýkala většiny časopisů. Je sice možné, že za to může nějaká distribuční společnost, ale i tak: na rozdíl od nás jsou za peníze, a tak to připomenu.

Podobně jako v předchozích číslech, i nyní Živel pokračuje v monotematickém zaměření. Tentokrát svou pozornost zaměřil na globalizaci. Což je téma, pod jehož hlavičku se dá shrnout opravdu vše. Takže jenom krátký výčet témat: Japonsko, kyberprostor, rasismus, design, Londýn, francouzské periferie, Jim Jarmusch, Wong Kar-Wei, chytré drogy, potravinové doplňky, ale i pokémoni... Vesměs témata, na která se dalo narazit již v číslech předchozích. Někdy se mi zdálo, že od těch dob taky zbyla. Výsledný dojem je však dostatečně roztráštěný a nekompaktní, aby mohl částečně nastínit obraz globalizovaného světa a okolí, veškerou tu techniku, aglomerizaci, shon, život protékající starým mladým a mladým starým mezi prsty. Nikde místo k spočinutí, jenom samá snaha o léčbu šokem. Jako by všechno měla schvátit rychlost.

V tomto by osmnácté číslo tak nějak uhnanému světu odpovídalo. Naneštěstí se tomu podřizují i články. Nějak marně jsem hledal v tomto výčtu texty, které by více odpovídaly periodicitě tří čísel ročně. Ne, že by se jednalo o svým obsahem nezajímavé věci, ale klidně si je dokážu představit v Reflexu, Mladém světě, ... (další spotřební magazín doplň sám). Ale na časopis, který má stálou redakci, vychází na křídovém papíře a chce být nějakým způsobem mluvčím jistého společenského postoje, mi to připadá nějak málo. Jenom takový skluz po povrchu. Navíc je zarážející i dost velký počet neopravených překlepů a chyb.

A ještě jedna připomínka. Vždy jsem oceňoval Živel pro jeho design, který považuju za osvěžující a v našem prostředí za nepřehlédnutelný. Co mi však vadí, je skutečnost,

že text je tímto výtvarným ztvárněním tlačen až na samou hranici čitelnosti – konkrétně mám na mysli písmo sytě tmavé šedi na černém podkladu z lesknoucí se křídly. Opravdu něco pro jasnovidce.

Marná sláva, nějak se nemohu zbavit dojmu, že Živel už není tím, čím býval. Někam se ztrácí živelnost, okruh témat se zužuje. Časopis kráčí do mainstreamu. A nějak obzvlášť mu to nesvědčí. Je dost možné, že chlapi zlenivěli. Ale snad se jedná jenom o krátkodobou indispozici.

Pavel Kotrla

„BOJÍM SE O ŽIVOT“

Jak si vyložit název nové prózy ostravského autora Jana Balabána *Černý beran*? V každém případě jde o něco nezvyklého, protože jen stěží se s podobným zoologickým úkazem setkáme na našich lukách. Černý beran také může být aktualizací frazeologického spojení „černá ovce rodiny“, a pak je to něco nechtěného, spíše vyživovaného, rozhodně však nikoliv hýčkaného. Bezpochyby je černý beran čímsi znepokojujícím, skrývá v sobě jistou osudovost, naše setkání s ním může vypadat takto: „Stranou stál od ovcí oddělený velký černý beran. Otlučené rohy, oči se mu blýskají. Patricie z něj nemohla spustit oči. Zhlédla bolest tvora, který něco zlého ví, a přitom smrdí tím svým samčím zápachem na sto honů. Cap jeden černý. [...] Čerte, je třeba poslat tě zpátky do pekla. S rohy u země čeká, až se jeho osud naplní.“ (s. 55 - 56).

Černým beranem, který znepokojuje a uvádí „věci do pohybu“, je zcela jistě vypravěčův strýc Bogomil. Vypravěč František Josef (dvojnásobné nomen omen) uvádí svůj příběh pověrou, která říká, že duch člověka, který zemřel nesmířen, nemá pokoje a musí bloudit světem, dokud jeho klid není vykopen. Ovšem kdo z nás je smířen?

A tak se strýcova smrt stává impulsem k bilancování dosavadního života Františka Josefa a jeho ženy Patricie, kteří se v rozhovorech a ve vzpomínkách nyní často vracejí ke strýci, k jeho první ženě Johaně, jejímu bratru Petrovi či k druhé kanadské ženě Jeniffer. Přítomnost se prolíná s minulostí, mrtví jsou mezi živými přítomni alespoň v paměti a v řeči, stejně tak se střídají dějiš-

tě, časy vyprávění či postavy reflektující skutečnost. Z hlediska kompozice těmto prostřím odpovídají krátké kapitoly pojmenované nejčastěji jednoslovnými symbolickými názvy a také vypravěčský styl. Vypravěč několikrát změni v rámci krátkého úseku rytmus a charakter svého vyprávění (nečekanou lyriku náhle vystřídá ještě nečekanější drsnost), konkrétní jev poznatelného světa se stává podnětem k obecnější niterné úvaze, ne-li k transcendenci. Balabánův hutný výraz, někdy až aforistický, přispívá k umocnění sebereflexe ústředních postav. Autor spoustu věcí nedopoví, nedovypráví, používá symbolických náznaků, nechá nás bloudit životem a vzpomínkami spolu s Františkem Josefem. Leccos může napovědět vložená pohádka o Animukovi a jeho znameními doprovázeném putování do hor.

Vzpomínky na spleť vztahy mezi příbuznými, skutečnost, že vypravěči a jeho ženě táhne na čtyřicet, jejich povědomí o blízkosti smrti a vlastní nedokonalosti („Někdo větší než oni by měl vyprávět příběhy“), čas kvačící nemilosrdně vpřed, krátké kapitoly, nebo text, který na sebe bere formu zповědi, to vše zvyšuje naléhavost autorské výpovědi. František Josef a Patricie jsou spolu sice již dlouho („Tak se složili jeden do druhého, že přitom zapomněli na cestu zpátky“), ale uchovávají si každý svoje tajemství: Patricie cukrovku, kterou si již dávno mohla vyléčit, a František Josef svoji sestru Lucii, jež zemřela ještě v kolébce. Jejich vztah je pak založen na vzájemné závislosti: on je jí inzulínem, ona jemu sestrou. Tyto pozoruhodné vývody, poetické výrazy či neologismy (např. osovělý), stejně jako lyrické popisy krajiny jsou neoddělitelnou součástí Balabánova způsobu psaní, jenž lze označit za synkretický, někdy až mytologický. Ať tak či onak, román krouží kolem věcí, které jsou na lidském bytí tím nejpodstatnějším a zároveň tím nejtajemnějším, kolem života a smrti.

Nezbývá než konstatovat, že Balabánovi se postup od kratších prozaických útvarů k delšímu zcela jistě podařil, a to, zda *Černý beran* znamená předěl v jeho tvorbě, rozhodne až jeho další umělecký vývoj.

Erik Gilk

Jan Balabán: Černý beran, Host, Brno 2000, 154 s., náklad neuveden, cena 149 Kč

